

Datum
2023-03-13

Diariernr
KST 2022/439

Ert datum
2022-12-23

Ert diariernr
U2022/04089

Utbildningsdepartementet
Forskningspolitiska enheten

Remissyttrande över promemorian Långsiktig reglering av forskningsdatabaser

Kammarrätten har följande synpunkter att lämna på förslaget.

Inledande synpunkter

Den föreslagna lagen ska komplettera EU:s dataskyddsförordning 2016/679 (1 kap. 4 § i förslaget till lagen om vissa forskningsdatabaser). En viktig utgångspunkt är att det i lagstiftningsarbete av detta slag noga övervägs när bestämmelser i nationell rätt kan komplettera förordningen och varför sådana behövs. Detta är viktigt eftersom den nationella rätten inte ska ge sken av att innebära något annat än den primära EU-rättsliga regleringen. Överväganden om vilka förordningsbestämmelser som förutsätter eller ger utrymme för kompletterande nationella bestämmelser är alltså av grundläggande betydelse i det nu aktuella lagstiftningsarbetet. Enligt kammarrätten brister förslaget i detta avseende och nedan ges några exempel på detta samt några ytterligare synpunkter.

5.2 Lagens tillämpningsområde

I förslagen till 1 kap. 2 och 3 §§ regleras att lagens tillämpningsområde avser en viss sorts forskningsdatabaser samt att aktuell personuppgiftsbehandling bara får ske i en viss slags verksamhet, nämligen som bedrivs av i lagen beskrivna lärosäten. Enligt dataskyddsförordningen är en personuppgiftsbehandling som omfattas av förordningens tillämpningsområde tillåten om den utförs i enlighet med förordningen (artikel 1.3). Förordningen saknar bestämmelser om att personuppgiftsbehandling av nu aktuellt slag förutsätter en reglering i nationell rätt. Lagen torde därför inte i praktiken begränsa möjligheterna att behandla personuppgifter i en annan slags ”forskningsdatabaser” som är tillåtna enligt

Postadress
Box 2302
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 5

Telefon
08-561 690 00

E-post: kammarrattenistockholm@dom.se

Internet: www.kammarrattenistockholm.domstol.se

dataskyddsförordningen. Kammarrätten noterar också att ”forskningsdatabaser” inte är legaldefinierade.

Däremot är det möjligt att i lagen fastställa grunden för att viss personuppgiftsbehandling, t.ex. i forskningsdatabaser av särskilt vetenskapligt värde, är nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse (jfr artikel 6.1 e och 6.3 b i förordningen). Om det är avsikten med förslaget, är det alltså möjligt att tillämpningsområdet för lagen begränsas till att avse att vissa beskrivna lärosäten enligt lagen och anslutande föreskrifter ges i uppgift att bedriva de åsyftade forskningsdatabaserna. Vidare bör en bestämmelse om lagens tillämpningsområde renodlas så att bestämmelsen inte även innefattar syftet med och förutsättningarna för behandlingen.

5.7.1 Samtycke som huvudregel

I promemorian uttrycks att den rättsliga grunden för behandling av personuppgifter i forskningsdatabaserna ska vara att den är nödvändig för ett allmänt intresse (avsnitt 4.4.4). Samtidigt föreslås det en bestämmelse i den nya lagen (2 kap. 4 §) som innebär att samtycke som huvudregel krävs för att behandling ska vara tillåten. Därmed vilar förslaget på två rättsliga huvudgrunder för behandlingen, vilka sinsemellan är oförenliga och det skapar otydlighet vid tillämpningen. I stället bör det på ett tydligare sätt regleras i vilka fall samtycke ska krävas som en särskild skyddsåtgärd.

Den föreslagna bestämmelsen om samtycke i relation till underåriga (2 kap. 7 §) framstår som särskilt svår att tillämpa och att följa upp. Om den ändå bedöms som motiverad, är det viktigt att erinra om att barns personuppgifter är särskilt skyddsvärda (skäl 38 i dataskyddsförordningen) och att ordningen med att information ska lämnas inom ett år från myndighetsdagen därför kan ifrågasättas.

5.11 Radering efter begäran

Kammarrätten konstaterar att den föreslagna bestämmelsen om rätt till radering kommer att gälla oavsett om den registrerade samtyckt eller inte till personuppgiftsbehandlingen. En närliggande fråga, om skyddsåtgärders genomslagskraft, är om ett återkallat samtycke ska få samma innebörd som en begäran om radering (jfr. promemorian s. 169). Även relationen till artikel 17 i dataskyddsförordningen framstår som otydlig, exempelvis eftersom det hänvisas till situationen när registrerade återkallar samtycket på vilken behandlingen *grundar sig på* (promemorian s. 194). I ljuset av att syftet med regleringen, som kammarrätten har förstått det, är att tillåta personuppgiftsbehandling i de aktuella forskningsdatabaserna på grund av ett allmänt intresse behöver det göras ytterligare överväganden om rätt till radering.

5.13.3 Förteckning för identifiering (kodnycklar o. dyl.)

I 3 kap. 6 § föreslås en bestämmelse som innebär att vissa personuppgifter ska bevaras hos den personuppgiftsansvarige under så lång tid som den personuppgiftsansvarige anser nödvändigt. Kammarrätten uppfattar att syftet med bestämmelsen är att föreskriva en skyldighet för den personuppgiftsansvarige att bevara aktuella personuppgifter så länge det är nödvändigt att en tillgång till uppgifterna finns. Bestämmelsen kan i så fall förslagsvis ges följande formulering:

”Den personuppgiftsansvarige ska så länge det är nödvändigt bevara en förteckning över de kompletterande uppgifter som behövs för att identifiera en registrerad.”

I författningskommentaren behöver det utvecklas ytterligare genom exempel eller på annat sätt vad som avses med att ett bevarande är nödvändigt.

5.15 Information om utlämnande till forskning

Den föreslagna 3 kap. 8 § framstår endast som en upplysning av en del av den rätt till information som redan framgår av artikel 15 i dataskyddsförordningen (jfr exempelvis EU-domstolens avgörande den 12 januari 2023 i mål nr C-154/21). Behovet av bestämmelsen kan därför ifrågasättas.

6. Förslag till förordning – om begreppet gallring

Enligt kammarrätten bör begreppet gallring undvikas i modern dataskyddslagstiftning eftersom begreppet för tankarna till arkivrättsliga sammanhang och bevarandet av allmänna handlingar m.m. Begreppet förekommer varken i det EU-rättsliga regelverket eller i nationell rätt som införts på senare tid, om inte arkivrättsliga regler avses.¹ I stället bör principen om lagringsminimering (artikel 5.1 e i EU:s dataskyddsförordning, 2016/679) och längsta tid för behandling komma till uttryck i bestämmelser av detta slag.²

8. Sekretess

Av andra stycket 24 kap. 2 a § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) framgår att ett omvänt skaderekvisit gäller bl.a. för uppgift som inte är direkt hänförlig till enskild. Kammarrätten ifrågasätter om den föreslagna 3 kap. 3 § lagen om vissa forskningsdatabaser är förenlig med denna sekretessbestämmelse eftersom den kräver att det finns en skyldighet enligt lag eller förordning att lämna ut uppgifterna. Bestämmelsen skulle i stället kunna utformas så att det framgår att uppgifterna får lämnas ut om det sker i överensstämmelse med lag eller förordning.

¹ Se brottsdatalagen (2018:1177) jfr. prop. 2017/18:269 s. 120 och 121 samt 15 § totalförsvarsdatalagen (2020:151).

² Jfr. prop. 2022/23:34 s. 18, s. 150 och 151.

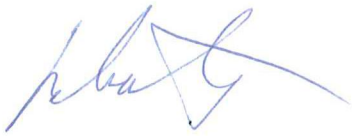
Avslutande synpunkter

Kammarrättens sammantagna slutsats är att delar av den föreslagna lagen behöver arbetas om för att stämma överens med EU:s dataskyddsförordning. Vidare behöver författningsförslagen ges ytterligare språklig omsorg.

Detta yttrande har beslutats av kammarrättslagmannen Peder Liljeqvist och kammarrättsrådet Elisabet Reimers. Föredragande juristen Johan Lindberg har varit föredragande.



Peder Liljeqvist



Johan Lindberg

Kopia till

Övriga kammarrätter
Hovrätterna
Förvaltningsrätterna under Kammarrätten i Stockholm
Justitiedepartementet, expeditionschefen och enheten DOM
Domstolsverket
Kammarrättens intranät
Tidningarnas telegrambyrå